

Canlılar ve Beslenme İlişkileri

Canlılar yaşamlarını devam ettirebilmeleri için enerjiye ihtiyaç duyarlar. Bu enerjiyi de solunum olayı ile besinleri parçalayarak elde ederler.

- ✓ Dünyadaki enerjinin kaynağı **GÜNEŞTİR.**
Canlılar güneş olmazsa kısa bir süre içerisinde ölürlür.
- ✓ Beslenme canlıların ortak özelliklerinden biridir. Tüm canlılar beslenir.
- * Bazı canlılar ihtiyaç duydukları besini kendileri üretirken bazı canlılar ise diğer canlılardan karşılarlar.

Canlılar beslenme şekillerine göre 3 ayrılırlar.

1. Üreticiler
2. Tüketiciler (otçul, etçil, hem otçul hem etçil)
3. Ayrıştırıcılar

1. Üreticiler (ototrof)

- ☞ Kendi besinlerini kendileri üreten canlılardır.
- ☞ Bu canlılar güneş ışığı yardımı ile fotosentez yaparak besin üretirler.
- ✎ Ürettiği besinin ihtiyaçları kadarını kullanır fazla besinleri yaprak, kök, tohum ve meyve kısımlarında depolarlar.

✎ Fotosentez ile Besin Üreten Canlılar:(Klorofil bulunduran)

- ➔ Yeşil bitkiler
- ➔ Bazı bakteriler (siyanobakter)
- ➔ Su yosunları (mavi - yeşil algler)
- ➔ Öglena

2. Tüketiciler (Heterotrof)

- ❖ İhtiyaç duydukları besini dışarıdan alan canlılardır. Başka canlıları yiyerek karşılarlar.

Beslenme şekillerine göre üç gruba ayrılırlar.

- a. Otçullar (Birincil Tüketiciler)
- b. Etçiller (İkincil Tüketiciler)
- c. Hepçil (Üçüncül Tüketiciler)

a) Ot obur canlılar (otçullar) (Birincil tüketici)

- * İhtiyaç duyduğu besinleri bitkilerden karşılayan canlı grubudur. (otçul=otla beslenen canlılar)

**Bitkileri sindirmek zordur. Sindirim organları buna uygun olarak Mideleri büyük-bölmeli, Bağırsakları uzun, azı dişleri gelişmiştir.

Örnek: Ceylan, Tavşan, keçi, koyun, inek, at, zürafa, fil, su aygırı, sincap, papağan, kanarya

b) Etobur canlılar (Etçiller) (İkincil tüketici)

İhtiyaç duyduğu besinleri farklı hayvanları (Otçulları) besin olarak kullanırlar. Bu canlılara ikinci dereceden tüketicilerdir. (Etçiller=etle beslenen canlılar) denir.

**Köpek ve kesici dişleri gelişmiştir.

Örnek: Aslan, kaplan, leopar, timsah, yılan, köpek balığı, Baykuş, kartal, sırtlan, tilki, kurt, çakal, kertenkele, kurbağa

c) Hepçil canlılar (üçüncül Tüketici)

Hepçiller= Hem bitkisel (ot) hem de hayvansal(et) besinlerle beslenen canlılardır)

Örnek: İnsan, ayı, maymun, tavuk, kaplumbağa, fare, domuz, karga, serçe...

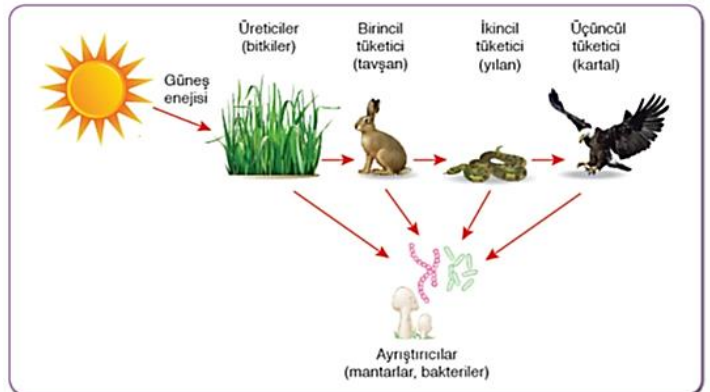
3. Ayrıştırıcılar (çürükçüller) (Saprotitler)

- ☞ Ayrıştırıcı canlılar; canlı atıkları ile toprağa düşen ölü bitki ve hayvan dokularını parçalayarak basit yapılı kimyasal maddelere dönüştürür.
- ☞ Ayrıştırma sonucunda enerji ve besin ihtiyacını karşılarlar ve bitkiler için gerekli birçok maddeyi (mineral) toprağa katmış olurlar. Topraktaki madensel tuz oranının da artmasını sağlar.
- ☞ Atık maddelerin doğada birikimini engeller, doğayı temizler.
- ☞ Karada, suda, havada her yerde bulunabilir.

Ayrıştırıcılara örnek: Bazı bakteri, bazı mantarlar (cıvık mantar, küf mantarlar, şapkalı mantar vb.) bu gruba girer.

Besin Zinciri

- ❖ Canlıların ihtiyaç duydukları besinleri birbirini yiyerek karşılamaları sonucu oluşan sıralamaya besin zinciri denir.
- ❖ Besin zinciri tek sıra şeklindedir.

- ✓ Besin zincirinin ilk basamağını mutlaka üreticiler oluşturur.
- ✓ Diğer basamakları tüketicilerden oluşur.
- ✓ Besin zincirlerinin her basamağında ayrıştırıcılar bulunur.
- ✓ Besin zincirleri fotosentez yapılmasıyla başlar ve artıkların çürütülmesiyle biter.
- ✓ Besin Zincirinin Önemi: Besin zincirinde bir canlının azalması ya da çoğalması bütün besin zincirini etkiler. Bütün denge bozulmasına neden olur.

Örnek: Buğday --> Tavşan --> Yılan --> Kartal

- Buğday (üreticinin) artması bütün canlılar için olumludur.
- Tavşan sayısındaki artış, buğday sayısını azaltır.
- Yılan sayısı azalırsa Tavşan sayısını artır.
- Yılan sayısındaki azalma kartal sayısını da azaltır.

Örnek 2: (Denizde besin zinciri)

Planktonlar (üretici) → küçük balık → büyük balık → fok → köpek balığı

Besin Ağı

İç içe geçmiş besin zincirlerinden oluşan ağa **besin ağı** denir. (Birkaç besin zincirinden oluşan karmaşık beslenme ağıdır.)

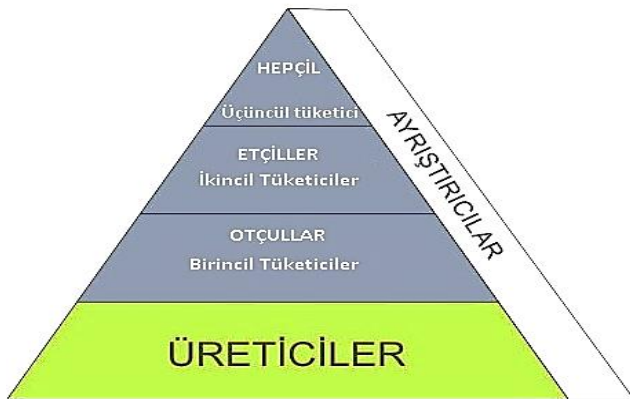
Bir canlı birden fazla besin zincirinde bulunabilir.

Besin/Enerji Piramidi

Bir ekosistemdeki besin zincirinde üreticiden tüketiciye kadar yer alan basamaklar arasında bulunan ilişkiye **Ekoloji Piramidi** denir.

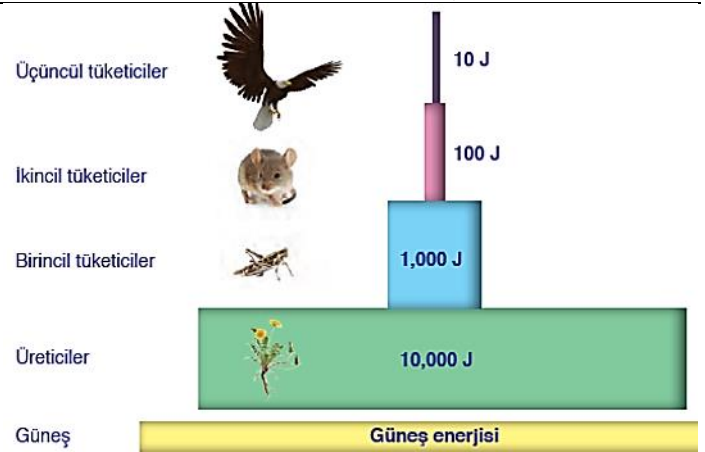
- Canlıların birbirlerine beslenme yoluyla aktardıkları besin ve enerjiyi gösteren piramittir.
- Enerji piramitleri farklı ekosistemleri birbiri ile karşılaştırmak amacıyla düzenlenir.
- Ekolojik piramitte, canlılar arasında beslenme ilişkilerini gösteren katmanlar vardır. Bu katmanların her birine **beslenme basamağı** denir

- İlk basamağında her zaman **üreticiler** bulunur.
- Birincil tüketiciler kesinlikle etçil olamaz.
- İkincil, üçüncül tüketiciler kesinlikle otçul olamaz.
- Ayrıştırıcılar** besin piramidinin her basamağında bulunurlar.

Ekoloji piramidinde Enerji Aktarımı

- Ekoloji piramidinde, en alt basamakta bulunan üretici canlılardan en üst basamaktaki tüketici canlılara kadar enerji aktarımının gösterildiği piramide **enerji piramidi** denir.
- Ekoloji piramitlerinde beslenme basamakları arasında enerji akışı sırasında değişiklikler olsa da bir beslenme basamağından bir üst beslenme basamağına **enerjinin yaklaşık %10'u** aktarılır.
- Aktarılabilen bu enerjiye **kullanılabilir enerji** denir.
- Üst beslenme basamaklarına doğru aktarılan enerji miktarı, her basamakta yaklaşık %90 azalır. Çünkü bu enerjinin büyük kısmı, o beslenme basamağındaki canlılar tarafından kullanılır ve ortama ısı enerjisi olarak verilir.

Zincir ilerledikçe bir sonraki gruptaki canlıların kullanabileceği enerji miktarı azaldığı için bir sonraki gruptaki canlı sayısı azalır

Besin piramidinde, üreticilerden (1.basamaktan) tüketicilere (yukarıya) doğru gidildikçe Değişenler:

- Besin miktarı azalır.
- Aktarılan Enerji miktarı azalır.
- Canlı birey sayısı azalır. (Tür sayısı da azalır.)
- Canlıların toplam kütlesi azalır. (Toplam Biyokütle azalır.)
- Tüketicilerin vücut büyüklüğü artar.
- Canlı vücudunda biriken Biyolojik birikim yani zehirli madde birikimi artar.

NOT: Çeşitli kimyasal maddeler canlıların vücudunda tamamen parçalanamaz ve birikir. Besin zinciri yoluyla biriken bu maddeler yine besin zinciri yolu ile diğer canlıların dokularında da birikmeye başlar. Buna **biyolojik birikim** denir.